
ÖTÜKEN

TÜRK DÜNYASI GÜNCESİ

Prof. Dr. Kürşad Zorlu

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1401
KÜLTÜR SERİSİ:819

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-802-8

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Çalık

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika Numarası: 12531 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul- 2019

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Prof. Dr. Kürşad Zorlu; 1977 Yozgat/Yerköy'de doğdu. Selçuk Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünden mezun oldu. Aynı dalda yüksek lisans yaptı. 2009 yılında "Örgütlerin Demokratik Yönetim Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar" adlı tezi ile doktora derecesi aldı. Sağlık Bakanlığı'nda basın ve halkla ilişkiler müşavirliği, Ulaştırma Bakanlığı'nda bakan danışmanlığı, Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nde basın ve halkla ilişkiler müşavirliği, Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nda başkan danışmanlığı görevlerini yürüttü. Avrasya bölgesine ve Türkistan coğrafyasına yönelik çok sayıda makale ve belgesel hazırladı. Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Azerbaycan'da uluslararası seçim gözlemcisi olarak bulundur. 2007 yılında Türkiye'nin Afganistan'daki proje ve faaliyetlerini ortaya koyan tanıtım çalışmalarını hazırladı. "Avrasya Dünyası", "Büyük Satranç" ve "Gönül Mimarlarımız" adlı TV programlarının yapımcı ve sunuculuğunu yaptı. Kazakistan-Türkiye Dostluk Madalyası, Ahmet Zeki Velidi Togan Hizmet Ödülü, İsmail Gaspıralı Türk Dünyası Ödülü, Kanal Avrupa Dış Türkler Medya Hizmet Ödülü, Yankı Dergisi 45.Yıl Onur Ödülü, "Uluslararası Yabancı Medya Gözüyle Kazakistan yarışmasında 54 ülke arasında birincilik ödülü, Uluslararası Türksoy Medya Ödülü ve Uluslararası Türk Akademisi Madalyası sahibi oldu. 2013 yılında ABD'de South Carolina üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. Yönetim ve strateji alanında doçent unvanı aldı. Şubat 2019'da ise profesör oldu. Ahilik Araştırma Merkezi, İl İstihdam Kurulu ve KOBİ Proje Kurulu üyeliklerini yürüttü. Halen Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümü öğretim üyesi ve Yönetim Bilimleri Ana Bilim Dalı başkanı olarak görev yapıyor. Yeniçağ Gazetesi ve Vatan Gazetesinde köşe yazarlığı yapan Kürşad Zorlu aynı zamanda Basın-Yayın ve Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Giriş 9
Türkiye ve Türk Dünyası Dediğimizde Nasıl Bir Alandan Söz Ediyoruz? 21
Türkistan'ın Yeniden Yükselişi 26
Türk Dünyasının Önemini Kavramak 28
Türk Dünyasında Nasıl Bir Dil Ortaklığı? 30
Cengizhan Türk müydü? 33
Göktürkler'de Nasıl Bir Hükümet Sistemi Vardı? 35
Özbekistandan Gösterişsiz Düğünler 38
Nevruz Artık Resmi Tatil Olmalı 40
Kazakistan'da Bir Başarı Öyküsü 42
Türkbarometre'de Birinci Çıkan Türk 46
Unesco'da Büyük Buluşma 48
Ahmet Yesevi ve Atatürk Çizgisi 50
27 Yıl Önce Yaşanan Vahşet: Hocalı 52
"Azeri" Değil Azerbaycan Doğal Gazı 57
Azerbaycan-Türkiye İlişkileri Kimleri Rahatsız Ediyor? 59
Azerbaycan'da Sonuç Değişmedi 61
Karabağ Sorununda Yeni Bir Dönem Başlıyor 63
Azerbaycan'ın KKTC'yi Tanıması 66
Ermenistan Karabağ ile Yüzleşmek Mecburiyetindedir! 68
Şanghay Meselesi... 70
Orta Asya Devletler Birliği ve Türkiye 72
Moğolistan Seyahati Neden Önemliydi? 74
Türk Dünyası Manas'ın Kalbinde Buluştu 76
İran'daki Olaylar Bizim İçin Neden Önemli? 78
Bir Zamanlar Model Ülkeydik 81
Türkiye Neden Kaybedilemez 83
Kıbrıs'ta Çözüm İçin Tek Yol Var... 87
KKTC Bu Oyuna Gelmemeli 89
Gevşek Federasyon Bir Tuzaktır 91
Münbiç Üzerinden Türkiye Aleyhtarı Hamleler 93
"Trump'un Yaptığı Her Şey Trump İçindir" 95
Dolar ve Trump'ın İtirafı 97
Yaptırımlardan Çıkarılacak Dersler 99
Trump ve Takım Oyunu 101
Rakka Operasyonu ve Sopa-Havuç İkilemi 103
Fırtına Yaklaşırken 105
Neden mi İdlib'teyiz? 107
Türkiye'nin İdlib İmtihanı 109
İdlib'de Fırsat ve Tehditler Bir Arada 111

Afrin Bir Son Olmayacak 113
Afrin'de Milli Mutabakat ve Zor Sorular 115
Afrin'den Fırat'ın Doğusuna Bakmak 117
İstikamet Neresi: Kızıl Elma 119
Türkmenler İçin Geri Sayım... 121
Kerkük'te Referandum Yapılacak mı? 123
Türkmen Bayrağı Yeniden Telafer'de Ama Büyük Bir Tehlike Var... 126
Irak'ta Türkmenlere "Osmosis" Tuzağı 128
Türkmen Türkmendir, Sünnisi Şiisi Olmaz! 130
Barzani'nin İki Aşamalı Planı 132
Güneydoğu Bizim Geri Kalan Her İkimizin 134
Terörle Mücadelede İhmal Edilemeyecek Nokta 136
PKK-PYD Ortaklığının Yeni Irak Senaryosu 138
Türkmenler Ne İstiyor? Beştepe'de Neler Görüşüldü? 140
Suriye'de Türkmenler "Artık Biz de Varız" Diyor... 145
Irak'ta Tırmanan Olaylar ve Hedefteki Türkmenler 151
Haray Haray Men Türk'em... 153
Kerkük'te Türkmen Direnişi 155
İyi, Kötü ve Çirkin... 158
Suriyeli Gerçeği İle Yüzleşmek 160
Sincar'da Aslında Neler Oluyor? 162
Yeni Dünya Savaşı 164
Doğu Türkistan Meselesinde Ne Yapılmalı? 166
Bu Milletin Adı Nedir? 171
Nasıl Bir Medeniyet Tasavvuru? 173
Tükiye'de Liyakat ve Aydın Olmak... 175
Siyaset-Sosyal Medya İlişkisinde Yeni Bir Dönem Başlıyor 177
Kiralık Demokrasi 179
Polemik Dünyasına Hoşgeldiniz 181
Küresel Köyün Vatandaşları; Size Sesleniyorum! 183
Böyle Bir Sermayemiz Olsa 185
Kavramlar Savaşı ve "Kürdistan" Hedefi 187
Toplumsal Çözülme ve 'İnsani Vatanperverlik' 189
Bozkurtlar ve Mankurtlar 191
'Ana Dilde Öğrenim' Vaadine Nasıl Bakmalıyız? 193
Tıkanan Siyaset ve Sandık Tiyatrosu 195
Tarih Onu Böyle Haklı Çıkardı 197
Uyuyan Ümmet Uyanır mı? 199

GİRİŞ

DÜNYADAKİ genel eğilimin de tesiriyle kitle iletişim araçlarının özellikle son çeyrekte geçirdiği dönüşüm Türkiye'de izleyici ve/veya okur beklentilerini farklılaştırmakta, fertlerin duygu ve düşünce dünyası yeni bir boyut kazanmaktadır. Düne göre, algılar olguları daha fazla etkilemekte ve "ne yazıldığı" kadar "nerede yazıldığı" meselesi de önem kazanmaktadır. Bu bir yönüyle ülkedeki kutuplaşmanın zihinlerde meydana getirdiği tedrici kanıksamalardır.

Ne var ki kavramlar geleneksel odağından sıyrılmakta ve yaşayışlar "bizden" ziyade, "benlik" örtüsüyle kuşanmaktadır. Bir takım görüşler, tespitler ve olası çözümler böylesine bir muğlaklaşma karşısında ya gözden kaçmakta ya da örselenerek asli bağlamından uzaklaşmaktadır.

Oysa hepimiz için yazmanın sorumluluğu tarihte olmak ve varmak istediğimiz nihai noktanın bir izdüşümüdür. Bu ister bir çocuğun resmettiği benliği, isterse en güçlü kalemin oynattığı zihin senaryosu olsun aynadaki muhteva değişmeyecektir. Ne yazılanlar tarihten silinecek ne de tarih bu nihai noktayı görmezden gelecektir.

İşte okunmaya, hatırlanmaya, yeniden irdelenmeye değer olduğuna inanılıyorsa parçaları bütünleştirmek bir zaruret olacaktır artık...

Biz de benzer bir noktadan güç alarak öyle yaptık.

Bu kitapta geride bıraktığımız yaklaşık iki yıllık dönemde yazdığım köşe yazılarının bir kısmını bulacaksınız.

Hem Türk dünyasında kısa bir gezinti yapacak hem de bu dönemde, başta Türkiye olmak üzere Türk coğrafyasının kimi meselelerini ve asli gündemini gözden geçireceksiniz.

Peki biz neden Türk dünyasını önceliyoruz?

Nasıl bir coğrafyadan ve işbirliğinden bahsediyoruz?

Söz konusu coğrafyada gerçekten bir birlik kurulabilir mi?

Ve toplumsal kültürün uyumu, ahengi Türkiye için nasıl bir öneme sahip? Belki de bu soruların cevaplarına ilişkin kısa ve öz bir çerçeve çizerek başlamak daha katkı sağlayıcı olacaktır.

Her şeyden önce Türk dünyası neresidir?

İlk olarak 7 Türk Cumhuriyeti…Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti. Sonra Altay, Başkurt, Çuvaş, Kırım ve Gagavuz (Gökoğuz) gibi muhtar ve otonom yapılanmalar… Ve tabii ki başka ülkelerin sınırları içerisinde yaşayan Türk toplulukları. Doğu Türkistan (Çin, "Sincan Özerk Bölgesi" diyor) ve İran, Irak, Afganistan, Suriye, Makedonya içerisinde yaşayanların oluşturduğu bir Türk dünyası gerçekliği.

Yaşam alanı bakımından ortalama 10 milyon km²'lik toprak parçası, 300 milyona varan nüfusu, 1,5 trilyon doları aşan milli geliri ve zengin enerji kaynakları ile dünya güç mücadelesinde dikkat çekici bir rol üstlenebilir.

Aslında 1991 yılı ve hemen sonrasında dikkatler buraya çekilmişti. Batı'da kimi haberler Türk dünyasının geleceğinden söz etmeye başlamıştı. Zira Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmasından sonra Türkiye başta olmak üzere Türk dünyasının önündeki fırsat ve tehditler bir arada duruyordu. Türkiye'de de bir özlem ve gelecek beklentisi vardı. Gazeteci Fatih Yılmaz'ın 1991 yılında "Dağılan SSCB'de Türki Cumhuriyetler, Orta Asya Uyanıyor" başlıklı yazı dizisinde geçtiğimiz günlerde kendi isteğiyle görevinden ayrılan Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in şu sözleri yer alıyordu: "Serbest pazar ekonomisini uygulamak istiyoruz. Bunun için de önümüzdeki tek model Türkiye'ninkidir. Türkiye bizim açımızdan ekonomik umudu oluşturmaktadır."[1]

Türkiye'de de yeni bir dengenin kurulmakta olduğu yönünde açıklamalar ve haberler görülüyordu. Hatta Ekim 1992'de başlatılan Türk Cumhuriyetleri Liderler Zirvesi'nde dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından açık bir şekilde "Türk cumhuriyetleri arasında gümrük mevzuatları uyumlulaştırılarak kişi, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına imkân tanıyan bir serbest ticaret düzeninin oluşturulması; ortak bir yatırım ve kalkınma bankasının kurulması, demiryolu, karayolu ve havayolu bağlantıları ile telekomünikasyon

[1] Cumhuriyet, 16 Aralık 1991.

imkânlarının geliştirilmesi; Türk cumhuriyetlerinin doğal kaynaklarının Türkiye üzerinden Avrupa'ya sevk edilmesi" gerektiği beyan edilmişti.

Ne var ki bu cumhuriyetlerde ekonomik ve teknolojik yetersizlikler, hantallaşmış üretim sistemi, kendi aralarında oluşan sınır problemleri, etnik çatışmalar ve en önemlisi kapitalist ekonominin meydana getirdiği belirsizlikler dış destek ya da uluslararası etkileşimi bir zaruret haline getiriyordu. Geleceği inşa etmeden önce ivedilikle aşılması gereken engeller vardı. Bunların başında da bağımsızlığa halel getirmeden temin edilmesi gereken maddi kaynaklar geliyordu. İşte bu süreçte Türkiye'de, Türk dünyasının bir devlet politikası haline dönüştüğünü söylemek güçtür. Görünürde bir projeler bütünü var olsa da bunun yapısal ve uzun vadeli bir zemine kavuştuğunu göremiyoruz. 1991 sonrası TÜDEV[2] ile gerçekleştirilen Türk Kurultayları üye devletlere mal edilerek kalıcı olması için gayret sarf edilmiştir. Ferdî olarak bazı önemli isimler ve devlet dışı kuruluşlar katkı sağlamıştır. Turgut Özal ve Süleyman Demirel'in cumhurbaşkanlıkları döneminde bu ülkelerin devlet başkanlarıyla yakın ilişkiler tesis edilmiş olmasına rağmen, alt siyasî kadrolar ve bürokratik sistem, alınan kararları nicelik ve nitelik olarak hayata geçirememiştir. Belirtmek gerekir ki bu ülkelerde devlet başkanları mutlak belirleyicidir. İletişim tarzları Sovyetlerden kalma izler taşır ve halen sürdürülen idarî sistem bugünkü Rusya'nın sistemiyle benzerlikler taşır.

Doğrusu Türkiye'nin bu dönemde kendi değerlerini sahada yeterli meşruiyet ve bütünsel bir planlama olmadan bu ülkelere yöneltmesi bu ülkelerden özellikle bazılarında Türkiye'nin muhtemel bir "ağabeylik" statüsü şeklinde algılanmıştır. Çok iyiniyetli ve coşkulu başlayan "kucaklaşma dönemi" yerini "yavaşlama", "dengeli yakınlaşma" ve "realist bekleyiş" sürecine bırakmıştır. Karşılıklı yapılan hatalar ve eksik bırakılan alanlar küresel şirketlerin doğrudan yatırımları ile ikame edilmiş ve dağılma sonrası yeniden toparlanmaya başlayan Rusya'nın Avrasyacılık ideali ete kemiğe bürünmeye başlamıştır. "Türk dünyası" ve "Avrasya" kavramları Türkiye'nin bölgeyle

[2] Alparslan Türkeş tarafından kurulan Türk Devletleri ve TopluluklarıDostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Vakfı adlı kuruluş 1993 yılından itibaren Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı'nı toplamaya başlamış ve devletlin konuya daha fazla ilgi duyarak hareket etmesinde büyük rol oynamıştır.

ilgili çalışmaları çerçevesinde doğru bir modelde ilişkilendirilerek sunulmalıdır. Rusya ile en iyi ilişkileri kurmak Türkiye'nin vazgeçilmez hedeflerinden birisi olmalıdır. Bugün öyle de yapılmaktadır. Ancak Avrasya her ne kadar coğrafi ve kabul edilebilir bir terim olsa da Rusya'nın bölgedeki hakimiyetini pekiştiren bir algısal öneme sahiptir. Avrasya Ekonomik Birliği'nin kurulmuş olması ve bunun ortak pazara doğru ilerlemesi bile "Avrasya" bazlı çalışmaların etki gücünü Türkiye açısından kısıtlayabilir. Özellikle bir dönem Avrasyacılık düşüncesinin öncüsü Aleksandr Dugin bu hususta "her türlü "Turancı" entegrasyon projesine set çekilmelidir. Turancı bir entegrasyon, jeopolitik Avrasyacılığın karşı tezidir. Bütün Türk mekânında yerel, özerk, kültürel eğilimleri ayrıştırmak, uluslar arasında geçimsizliği şiddetlendirmek için elden gelen her şeyi yapmak lazımdır." demektedir. Rus siyasetinin önemli isimlerinden Moskova eski Belediye Başkanı Yuriy Lujkov ise "Rusya 2050" adlı kitabında "Rusya'nın Avrupa ile birleşmek gibi bir strateji seçme lüksü yoktur. Bu birleşme Rusya'nın bağımsızlığına, dış tehditlere karşı durma özelliğinin zayıflamasına engeldir. Türkiye'nin 'sonsuza kadar aday' statüsü buna örnektir. 2050 yılından da önce Rusya dünyanın gelecekteki kısmını her şeyden önce post-Sovyet coğrafyayı ve vatandaşlarının dünyasını toplamak en objektif görevdir."

Bununla birlikte Türk Keneşi, Türk Akademisi, TÜRKSOY, TÜRKPA gibi kuruluşların resmî olarak meydana gelişi, Türkiye'nin kendi tezlerini ve ortak çıkarları esas alan bir faaliyetler manzumesini içselleştirmesini gerekli kılmaktadır. Bilhassa Türkiye-Rusya ilişkilerindeki sıklet merkezinin dengesizliğinin söz konusu coğrafyada irtifa kaybını artırdığı da göz ardı edilmemelidir. Bu Rusya karşıtlığı değildir. Aksine, iki ülkenin dönemsel dostluklar/düşmanlıklar şeklinde süregelen ilişkilerini dengeli götürebilmesi için bir zorunluluktur.

Türkiye ve diğer paydaş ülkeler Türk dünyası idealini bir devlet programı etrafında uyumlaştırırken dünyada olup biten gelişmeleri de irdelemek mecburiyetindedir. Öyle ki geriye dönüp bakıldığında küresel düzlemde çıkarlar çatışırken, gücün dağılımı değişmekte ve bizim gibi birçok ülkenin tüketim yönelimi, üretim tekniği bundan etkilenmektedir. Bir yanda karşılıklı ekonomik çıkarların ve menfaat ortaklığının savaşları önleyeceği iddiası; diğer yanda anlaşmazlıkla-

rın tamamıyla çözüme kavuştuğu bir barış ikliminin gerçek dışı bulunması... Her iki görüşünde geçerli alanlar bulduğu dikkate alınırsa diplomatik/siyasi etkileşimin ve karşılıklı ekonomik bağımlılığın barış ve huzurun sağlanabilmesi adına motive edici yönü inkar edilemez. Yine de ekonomi politik tek başına yeterli olmayabilir. Demokrasi ve kurumsallaşma yolculuğunuzun da sürüyor olması beklenir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından bağımlılığı azaltabilirsiniz ancak sömürü düzenini tamamen ortadan kaldıramazsınız. Bu düzenin -ya da düzensizliğinin birkaç devletin hegemonyasıyla şekillenmesi meşru bir barış ortamı için büyük sorundur. Birleşmiş Milletler'de (BM) reform yapılması barış adına bir zorunluluk iken daimi üyelerin buna yanaşmaması kaynakların sömürülmesi ve yönetimlerin dönüştürülmesi gibi çıkarsal amaçlarla iç içedir.

Şüphesiz dünyanın kaotik gelişmelerle örüldüğü ve toplumsal tahammül sınırlarının zorlandığı bugünlerde sorun tespitinden ziyade çözümlerin konuşulması gerektiği bir dönemdeyiz.

O halde Türkiye bu genel fotoğrafın içerisinde hangi renklerle kendi konumunu belirginleştirecektir?

Elbette birincisi sürdürülebilir bir iç barış, ikincisi bölgesel/fonksiyonel entegrasyon projelerinin hayata geçirilmesi ve üçüncüsü gerekli demokrasi iklimine doğru yol alma kararlılığın gösterilmesi…

İşte bu sebeple Türkiye'nin ayakları yere basan ve yeni koşullara göre uyarlanmış iddialı bir bir Türk dünyası politikasının olması gereklidir. Üstelik Rusya ile koşul bağımlılık seviyesi (*yani hareket alanımızı daha fazla kısıtlayan unsurların artması*) giderek etkisini hissettirirken Türkiye'nin Türk dünyasında etkinleşmesi millî çıkarlarımız açısından da vazgeçilmez bir hedef haline gelmektedir.

Çünkü Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte Türkiye'nin önünde, kendi tarih ve kültür alanından süzülerek gelen büyük bir coğrafya belirmiştir. Bu durum söz konusu coğrafyadaki ülkeler açısından bir hayali, özlemi sona erdirmesi kadar yeni fırsatları da beraberinde getirmiştir. Özellikle bağımsızlığın ilk yıllarında Türk temelli halklar arasında yıllarca farklı bloklarda yaşamanın verdiği hasret ve duygusallıkla önemli yakınlaşmalar meydana gelmiştir. Aynı dönemde Türk cumhuriyetlerinin sahip oldukları ekonomik imkânsızlıklar ve SSCB'den kalan sistemin değişim baskısı bu ülkeleri her türlü yapıcı öneri ve tesire açık hale getirmiştir. Batıda oluşan ser-

maye birikimi ve uzun dönemde ihtiyaç duyulan Türk coğrafyasında bulunuyor olması, dünyanın önde gelen ülkelerini belirtilen alana yöneltmiştir. Hiç şüphesiz geçen zaman ve gelinen nokta göstermiştir ki Türk dünyası küresel mücadelelerin ilgi odağı olmuştur. Bu yönelimler birlikte önümüzdeki dönemde belki de kaotik-reaktif bir dış politika anlayışının tetiklendiği bölge haline gelecektir. Bugün Ortadoğu'da, Afrika'da yaşananlar irdelendiğinde süreci başlatan sebep ve kaynakların Türk dünyasının gelecek planlaması açısından ne ölçüde önem arz ettiği görülecektir.

Bu ülkeleri ilk tanıma kararının Türkiye'den gelmesi, yenilenme için bekledikleri mali desteklerin bir kısmının ulaştırılması, heyetlerin coşkulu biçimde karşılanması, iddialı sözlerin dünya kamuoyuna sunulması, ortak alfabe çalışmaları, 10 bin öğrenci projesi, ortak üniversitelerin faaliyete geçmesi, TİKA'nın kurulması vb. adımlar bu dönemin izlerini taşımaktadır. Doğrusu tanıma kararının etkilerini her alanda hisseden Türkiye, çeşitli sebeplerle bahsedilen adımların bir kısmının sonunu getirememiştir. Örneğin Türk cumhuriyetlerinin tümünden öğrencilerin getirilerek Türk İşbirliğine inanan nesiller yetiştirmeyi hedefleyen 10 bin öğrenci projesi teorik olarak doğru bir stratejiydi. Ancak uygulamada karşılaşılan sorunlar sebebiyle nihai hedefine ulaşmadı. Etkinlik seviyesi sınırlı kaldı.

Peki Türk birliği mümkün mü?

Bu soruyla farklı platformlarda karşılaşmak mümkün. Özellikle genç arkadaşlarımız bunu daha çok merak ediyorlar. Haklılar... Cumhuriyetin temelinde yer alan Türk kültürü ve Mustafa Kemal Atatürk'ün geleceği işaret ederek Türk dünyasının birliğini vurgulaması aradan geçen zaman içerisinde pek çok tarihi gelişmeyle yüzleşmemizi sağladı. Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Türkiyat Enstitüsü kurulurken, Romanya üzerinden Gagavuz Türklerine Türkçe öğretmek için öğretmen gönderilirken, Türk dünyası aynı alfabeyi kullansın diye latin alfabesine geçilirken ve daha pek çok adım Atatürk'ün öngörüsüyle tamamlanırken ondan sonra gelen süreçte bu hedef bütünlüğü sürdürülemedi. 1944 yılında Nihal Atsız, Alparslan Türkeş, Ahmet Zeki Velidi Togan, Reha Oğuz Türkkan gibi önemli fikir adamları "Turancılık" suçlamasıyla zindanlara atıldı. Yine de Türk dünyası gerçekliği var olmayı başardı. SSCB'nin dağılmasından sonra ise inişli çıkışlı da olsa bir bütünleşme dönemi öne çıktı. Bir

Kazakistan seyahatimde Kazakların büyük düşünce adamı Muhtar Şahanov "siz yıllarca bize Türk olduğumuzu anlatmak için geldiniz. Şimdi biz gelip size binlerce yıllık Türk tarihini anlatmak istiyoruz." demişti. Türkmenistan Devlet Başkanı Türkmenbaşı'nın "Rusya gazı bizden ucuza alıp size pahalıya satıyor. Siz gelin gazı direkt bizden alın." dediğinde de aynı şeyleri hissetmiştik.

2009 yılında Nahçivan'daki anlaşma kurulan Türk dünyasının siyasî çatı kuruluşu niteliğindeki Türk Konseyi (Keneşi) üyesi devletler Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye'dir. En kısa zamanda Özbekistan'da bu oluşumun resmi bir parçası haline gelmelidir. Çünkü Özbekistan olmadan bu coğrafya hep bir ayağı eksiktir. Ve Türkmenistan'da…Bununla birlikte TÜRKSOY, Türk Akademisi, TÜRKPA gibi kuruluşların desteklenerek teorik ve pratik çalışmaları arttırması gereklidir.

Bu kurum ve kuruluşlara rağmen Türk dünyasının geçmişten günümüze uzanan ve çözülmeye bekleyen birçok problemi bulunmaktadır. Bu problemlerin zemininde kültür, sanat, bilim ve teknoloji gibi gelişmişlik unsurlarını etkileyen alanlarda köklü ve yapısal bir işbirliğinin gerçekleştirilmesi gerekliliği yatmaktadır. Ortak bir dil, yani ortak iletişim dili ve ortak bir alfabe ideali günümüz gerçekleri açısından olabildiğince yakınlaşmanın sağlanması ve yeterli şartlar oluştuğunda net bir ortaklaşmaya taşınması ile mümkün olacaktır. Ortak bir dil oluşturmadan kültür, sanat, bilim vb. alanlarda köprüler oluşturmak, mevcut olanları sağlam kılmak ve dahası ekonomiden, siyasete kadar diğer alanlarda işbirliğini hakim kılmak kolay olmayacaktır. Bu eğilimin daha sistemli bir biçimde sürdürülebilmesinin yolu her devlet ve topluluğun algı sınırlarıyla kesişen iletişim dilinin sağlanabilmesiyle mümkündür. İsmail Bey Gaspıralı'nın bundan yaklaşık yüzyıl önce ortaya koyduğu "dilde fikirde işte birlik" şiarının ilk aşaması olan dilde birliğin sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Türk dünyasının işbirliğinde kalıcı ve yapısal bir ilerleme kaydedebilmek için günümüz gerçekleriyle örtüşen bir ortaklık süreci meydana getirilmesi gerekmektedir. Kural olarak Türk dünyası alanının bağımsız birer üyesi kabul edilen Türk Cumhuriyetleri ve özerk statüye sahip yarı bağımlı yönetsel alt sistemler bulunmaktadır. Böyle bir bütünü sistem yaklaşımıyla irdelemek son derece

faydalı olacaktır. Buna göre her birisinin alt sistem olarak bir araya geldiklerinde kendilerinden daha farklı bir bütün meydana getirmeleri gerektiği düşünülmelidir. Birinin diğerine "ağabey", "üstün" ya da "zayıf" olarak nitelendirilmediği aksine her bir parçanın ötekinin zayıf ve üstün yanlarını harekete geçirecek hayatiyete sahip olduğu kabul edilmelidir. Böyle bir yaklaşım öncelikle kültürel zenginliğin neticeye taşınması bakımından önemlidir. Türk dünyasının oluşturan alt sistemlerin geçmişteki bütünün birer yansıması, bunun kendi tabiatındaki görüntüsü olsa bile özgül bir kültür parçasına sahip olduğu görülecektir. Her biri hızlı bir biçimde bu zemin üzerinde kendi milli kültür dokularını işlemektedir. Oysa medeniyet sahasında hepsini bekleyen bütünsel bir geçmiş ve inşa sahasında sınır tanımayan bir gelecek tasavvuru bulunmaktadır. Bu bir ayrım gibi gözükse de aslında günümüz gerçeklerini esas alan daha etkili bir birleştirme yöntemidir.

Aslında bu şuna benziyor. Türkmenistan'ın gazı, Azerbaycan ve Kazakistan'ın petrolü, Özbekistan'ın pamuğu, Türkiye'nin göreli teknolojisi ve kurumsalcılığı, Kırgızistan'ın geçiş avantajı gibi pek çok bileşen nasıl bir işbirliğine taşınmalıdır?

Günümüz koşullarında sınırların birleştiği yekpare bir Türk birliği hedefi ancak kızıl elma kavramı ile ilişkilendirilebilir. Bugün itibariyle uzak hedef bir ülküdür. Üstelik yeni dünyanın getirdiği yenilikler karşısında bu ne kadar işlevseldir, tartışılabilir… Esas olan bu unsurlar arasında her alanda işbirliği yaklaşımıyla siyasal, ekonomik, kültürel ve pek çok alanda kalıcı, ve sonuç odaklı çalışmaların hayata geçirmektir. Her ne kadar aynı kaynaktan beslenerek şekillenmiş olsalar da bu devlet ve toplulukların kullandıkları dil, örf-adetleri, giyim-kuşamları, yaşama biçimleri, tepki ve yönelimleri ile kendi alt sistemlerinde belli düzeyde "öz benlik" ve "farkındalık" içinde oldukları söylenebilir. Bu tespitle yüzleşmek mecburiyeti vardır. Bu yaklaşımı zaman zaman "mozaik" kavramı ile ilişkilendirenler oluyor. Bu doğru değildir. Zira farklı renklerdeki parçaların bir araya getirilerek bir bütün oluşturulması ile bir bütünden öze yönelen parçaların (Bütüncül-Öz) daha sonra yeni sisteme oturtulması aynı değildir. Mozaiksel düşünce durağan, yerinde sayan, birbiriyle etkileşimi göz ardı edilen parçalara odaklanır. Bütüncül öz yaklaşımı ise dinamik, daha önce aynı olan ya da belirli yönleri kesişmiş, de-